

Stvarnosti / Svesti / Narativi

Stvarno?

Stvarnosti

Stvarnost je u osnovi virtualna zbog toga što postoje znatne razlike između kontinuuma okolnosti, fizioloških aktivnosti ljudskog organizma i doživljaja stvarnosti, kao i zbog ograničenja jezika i komunikacije. Doživljaj stvarnosti, iskustvo i komunikacija su uvek relativni i kontekstualni tako da je svaka stvarnost virtualno neke druge stvarnosti.

Mada se konvencije u svakodnevnom životu zasnivaju na uopštavanju ideje stvarnosti, a ideologije na konceptima precizno određene i neupitne stvarnosti, virtualna priroda stvarnosti čini ljudsku poziciju nestabilnom. Religija, praznoverje i teorije zavere nude „ultimativne“ i „nedvosmislene“ platforme čime ukazuju na ljudsku potrebu za postojanjem sigurnog polja upravljanja i kontrole.

Ove činjenice bi trebalo imati na umu prilikom razmatranja odnosa umetnosti i stvarnosti.

Dvema teoremama o nekompletnosti, austrijski matematičar *Kurt Gödel* je 1931. godine dokazao da nijedan formalni sistem ne može u potpunosti da opiše pojave na koje se odnosi. Gödelove teoreme i danas imaju veliki uticaj na razmatranje koncepta stvarnosti i svesti, kao i na status prirodnih nauka koje su na njima zasnovane. Tekst Wolfganga Welscha *Virtual to Begin With* na pristupačan način pokazuje da su najvažniji filozofski koncepti stvarnosti zasnovani na ideji da stvarnost nije fiksirana već da je određena onim što je u datom kontekstu relevantno i dejstveno. I dok se interpretacije njegovih teorema kreću od pesimističnih do naivnih hvalospeva iracionalizmu, Gödel je, identifikujući ograničenja prirodnonaučnog diskursa, ukazao na značaj *intuitivnog uvida* kao ključnog stvaralačkog činioca.

Svesti

Razlike između psihofizioloških aktivnosti ljudskog organizma i svesnog doživljaja stvarnosti reflektuje se u pojavama kao što su: nesrazmera propusnih opsega čulnog i svesnog opažanja, subliminalna percepcija i kašnjenje svesnog odlučivanja i opažanja.

Nesrazmera propusnih opsega čulnog i svesnog opažanja se manifestuje u tome da čula dostavljaju mozgu veliku količinu podataka, u proseku oko 10.000.000 bita u sekundi, dok svest registruje oko 50 bita u sekundi, a efektivno operiše sa svega 16 bita u sekundi. Um vrši selekciju čulnih sadržaja koje će uputiti u svest, odbacivanje nepotrebnog i nevažnog i omogućava fokusiranje na bitno. To je jedna od najznačajnijih mentalnih funkcija koja se reflektuje u svim oblastima kreativnog delovanja.

Subliminalnom percepcijom određeni stimuli, čak i ako nisu dovoljno intenzivni ili dovoljno dugi da bi bili svesno opaženi, ipak bivaju registrovani, učestvuju u odlučivanju i doživljaju stvarnosti. Pojava je eksperimentalno potvrđivana u različitim sredinama od kraja 19. veka. *Precon Process and Equipment Corporation* iz New Orleansa je 1957. godine komercijalizovao umetanje propagandnih poruka u trajanju do 4 slike u bioskopske projekcije i kasnije u TV program. Od tada se u advertajzingu i „relacionalnim veštinama“ koriste brojne tehnike za potpražnu manipulaciju u tri sa zakonskim ograničenjima.

Kašnjenje svesnog odlučivanja i opažanja je vreme od oko 0.5s između električne aktivnosti mozga i osveščivanja svake odluke, misli, pokreta, itd. Slično kašnjenje postoji između električne aktivnosti mozga na određeni stimulus i potpunog osveščivanja tog stimulusa, tako da izgleda kao da svest kasni za stvarnošću. Subjektivni povraćaj svesnog opažanja omogućava da svest zahvati stimulus posle svega oko 0.02s, znatno pre nego što će se on pojaviti u svesti u obliku koji se može uključiti u proces odlučivanja ili verbalizovati. Sa ovih aspekata svest se može smatrati svojevrsnom biološkom simulacijom stvarnosti. Ali to ne bi trebalo da se prepozna kao ograničenje ili frustracija koju bi mogle da sugerišu naivno idealizovane ili infantilne predstave o ljudskoj svesti kao platformi svemoći i sveznanja. Svest koja uređuje, organizuje i svodi opažajni totalitet je neophodna za opstanak i podešena je ljudskim potrebama.

Narativi...

Relativno mali broj radova u likovnim umetnostima se neposredno bavi konceptima stvarnosti i njihovim uodnošavanjem sa svešću. Likovne umetnosti uglavnom koriste ove odnose posredno, radi postizanja efekata ili skrivanja tehnika kojima se realizuju. Fotografija, na primer, prikazuje stvarnost upravo onako kako je ne bismo doživeli da smo se našli u situaciji u kojoj je snimljena. Fotografija omogućava izvestan stepen optičke aproksimacije ljudskog viđenja u formi vremenski fiksirane slike i ništa više od toga. Iskustvo stvarnosti se odvija kontinuiranom artikulacijom percipiranih sadržaja, svesnih i nesvesnih procesa. Umetnost se u suštini i ne zasniva na svojim ograničenim sredstvima za imitiranje stvarnosti, već na stvaranju događaja i njihovom projektovanju u stvarnost publike.

Bibliografija:

Libet, B., Gleason, C.A., Wright, E.W., and Pearl, D.K., *Time of conscious intention to act in relation to onset of cerebral activity (readiness-potential). The unconscious initiation of a freely voluntary act.*, Brain, 106: pp. 623-642, 1983.

Tor Nørretranders, *The User Illusion: Cutting Consciousness Down to Size*, Penguin, New York, 1999.

Piero Scaruffi, *The Nature of Consciousness*, Omniware, 2006.

Ned Block, Owen J. Flanagan & Güven Güzeldere (Eds.), *The Nature of Consciousness: Philosophical Debates*, MIT Press, Boston, 1997.

Grupa autora, *Likovne sveske*, Br. 1 – 9 (reprint), Zavod za udžbenike i nastavna sredstva / Univerzitet umetnosti, Beograd, 1996.